

azokat, akik ugyan évtizedek óta éltek az országban, de nem vették föl a magyar állampolgárságot, és harmadszor azt a nagyszámú zsidóságot, amely az 1938–41 közötti években visszacsatolt területeken élt.¹ Míg a trianoni Magyarországon élő zsidók zöme kulturálisan és minden egyéb vonatkozásban is hasonulni, beolvadni próbált a magyar környezetbe, ezek jobbára vonakodtak magukat izraelita felekezetű magyaroknak vallani, és foggal-körömmel ragaszkodtak zsidó hagyományaikhoz.

Az „idegen” zsidók jó része nemcsak azoknak a hátrányos megkülönböztetést tartalmazó rendelkezéseknek a következményeit nyögte, amelyeket 1938 után Magyarország egész zsidósága ellen léptettek életbe, de ezenkívül a legtöbbször még szegény is volt, és el kellett tűrnie a különleges rendőrhatalom zaklatását is, amiben a hontalan zsidók részesültek. Ennek ellenére és ezzel együtt fizikai létük nem forgott veszélyben, életüket többé-kevésbé biztonságban tudhatták körülbelül addig, amíg 1941. június 27-én Magyarország háborúba nem lépett a Szovjetunió ellen.

A Horthy-rendszert a zsidókérdésben bizonyos kétértelműség jellemezte, ámde ez az ambivalens politika logikusan és szükségszerűen vezetett el odáig, hogy ha először csak részlegesen is, de nyíltan átvegyék a náci megoldást. Röviddel a hadba lépés után megszületett a gondolat, hogy a hontalan zsidók esetében azt kell tenni, amire a Harmadik Birodalom példája tanít, s nem törvényes megoldást kell velük szemben alkalmazni, hanem fizikai kényszert, vagyis le kell tartóztatni, internálni és „áttelepíteni” valamennyit.

Először csak az idegen zsidóknak szánták ezt a sorsot, s velük bántak el ily módon, de három évvel később az egész zsidósággal szemben alkalmazták ezt a megoldást, hasonlóan szomorú eredménnyel.

A terv mögött meghúzódó szélsőjobbaldaliak

Nem egészen világos, hogy kinek vagy kiknek az agyában fogant meg az ötlet, miszerint fizikai erőszakkal kell megoldani a hontalan zsidók problémáját, de a rendelkezésünkre álló bizonyítékok alapján azonosítani tudjuk azokat a politikai figurákat és magas rangú katonatiszteket, akik ezt az akciót kezdeményezték és szorgalmazták. A németbarát főtisztek közül is kiemelkedett Heszlényi József vezérőrnagy, a negyedik gyalogoshadtest parancsnoka és Homlok Sándor altábornagy, berlini magyar katonai attasé.

Heszlényi életrajzát csak nagyon hézagosan ismerjük. 1942-ben a honvédelmi minisztérium III. csoportfőnökségét vezette, vagyis hadtápfőnök volt.² Szoros és jó kapcsolatokat épített ki a Wehrmacht és a német